

країни. На сьогодні головним пріоритетом країни стає власне виробництво нового знання, нових технологій і продуктів, а в центрі уваги – новаторські ідеї, точки зору та оригінальність.

В основі інформаційного розвитку “азіатських тигрів” (Південна Корея, Тайвань, Сінгапур і Гонконг) лежить так звана концепція економічного співробітництва держави і ринку. Успіх цих країн базується, зокрема, на втручанні держави в ухвалення рішень у галузі великих вкладів приватного капіталу та його активній участі у створенні матеріальної, соціальної й інформаційної інфраструктур. Основними питаннями інформаційного розвитку є сьогодні постійно зростаюча конкуренція в галузі виробництва і впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, пов’язана з цим потенційна можливість втрати будь-якого сегмента ринку або робочих місць. На особливу увагу серед “тигрів” заслуговує Сінгапур, який розробив стратегічний план “Інтелектуальний острів”. Його наміри полягають у тому, щоб стати однією з перших країн у світі з розвинутою національною інформаційною інфраструктурою, що забезпечує зв’язок комп’ютерів практично в кожному будинку, школі або робочому місці.

Індія не вибрала ні шляху повної приватизації, ні м’якої лібералізації інформаційної сфери. Тому її концепцію можна назвати проміжною. Державні підприємства не приватизуються, проте допускається до 49% іноземної присутності в капіталі окремих підприємств (у країні понад 200 млн родин із середнім доходом, так що внутрішній ринок є надзвичайно перспективним) [4]. Своїм головним капіталом на шляху в глобальне інформаційне суспільство Індія вважає свої людські ресурси. Іншими особливостями індійської концепції є обережність і поступовість, а також опора на національні культурні корені.

Усе вищезазначене дозволяє виявити загальні ознаки і позначити основні положення існуючих концепцій розвитку глобального інформаційного суспільства, які поєднують як філософські, так і соціогуманітарні, у тому числі педагогічні та психологічні, прикладні аспекти: узагальнюючи розглянуті підходи до трактування поняття “глобальне інформаційне суспільство”, можна сказати, що в наш час під ним розуміється суспільство нового типу, яке формується в результаті нової глобальної соціальної революції, основою якої є вибуховий розвиток і конвергенція інформаційних і комунікаційних технологій; суспільство знання, в якому головною умовою благополуччя кожної людини і кожної держави стає знання, отримане завдяки безперешкодному доступу до інформації і вмінні з нею працювати; суспільство, яке, з одного боку, сприяє взаємопроникненню культур, а з другого боку, відкриває кожному співтовариству і людині нові можливості для самоідентифікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bell D. The Coming of Post-industrial Society. A Venture in Social Forecasting. – N.Y.: Basic Books, Inc., 1973.

- Masuda Y. The Information Society as Postindustrial Society. – Washington: World Future Soc., 1983.
- Вершинская О.Н. Существующие модели построения информационного общества // Информационное общество. – 1999. – № 3. – С. 54.
- Вольф М. Народный компьютер по-индийски // PCWeek. – 2000. – № 7.
- Дракер П. Посткапиталистическое общество. – СПб., 1999.
- Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура. – М., 2000.
- Курносоев И.Н. Информационное общество: планы и программы зарубежных стран. – М., 1997.
- Стоуньер Т. Информационное богатство: профиль постиндустриальной экономики // Новая технократическая волна на Западе. – М., 1986. – С. 335.
- Тоффлер Е. Третья волна // США – экономика, политика, идеология. – 1982. – № 7–11.
- Улла Скиден. Глобальный вызов Бангеманна: о международной программе Европейской комиссии по интеграции городов в информационное общество // Информационное общество. – 1999. – № 4. – С. 11–12.

УДК 37.064.1

Кобильченко І.В.

СТАН ВИХОВАННЯ МИЛОСЕРДЯ У ДІТЕЙ-ВИХОВАНЦІВ ДИТЯЧИХ БУДИНКІВ СІМЕЙНОГО ТИПУ

У статті проаналізовано результати констатувального етапу експерименту з проблеми виховання милосердя у дітей-вихованців дитячих будинків сімейного типу.

В статті проаналізовано результати констатуючого етапу експерименту по проблемі виховання милосердя у дітей-вихованців дитячих будинків сімейного типу.

The article analyzes the results of the recitals stage of the experiment on the problem of upbringing mercy in foster children.

Занепад духовних і моральних цінностей у сучасному суспільстві, безумовно, спричинює глибинні зміни у світогляді та ціннісних орієнтаціях молодого покоління. Зневіра молоді у таких поняттях, як “милосердя” і “співчуття” обов’язково матимуть руйнівні наслідки, які призведуть до деградації людського духу.

Дослідники Г. Бевз та І. Пеша відзначають, що для будь-якого суспільства характерно, що зі зменшенням потенціалу загальнолюдських і духовних цінностей у ньому активно проявляється феномен розвитку сирітства, збільшується кількість дітей, які залишилися без батьківського піклування. Задля полегшення умов розвитку дітей, які вже опинилися у скрутному становищі, а також з метою запобігання поширенню цього явища в суспільстві державним пріоритетом стало створення дитячих будинків сімейного типу як альтернативної форми сімейного виховання [1, 25].

Процес виховання сучасної молоді має ґрунтуватися на розумінні пріоритету милосердя, умінні співчувати, виявляти доброту, небайдужість, людяність і любов до ближнього як одного з найдієвіших та найефективніших засобів, що може

допомогти суспільству вийти з гострої і глибокої соціально-духовної кризи.

Проблема виховання милосердя не є новою для сучасної української педагогічної науки. Питання виховання милосердя відображено в дослідженнях педагогів (В. Скутіна, Н. Химич, О. Потапенко, С. Нікітчина, Л. Кириченко, О. Борисова, Н. Видалюб, Я. Потапенко, І. Княжева, В. Хайруліна, В. Шутова та ін.).

Незважаючи на актуальність проблеми виховання милосердя за сучасних умов, такому аспекту, як виховання милосердя у дітей-вихованців дитячих будинків сімейного типу не було приділено достатньої уваги в педагогічній теорії та практиці.

Метою статті є аналіз результатів констатувального етапу експерименту, який було проведено на базі 8 дитячих будинків сімейного типу у м. Київ.

Застосовуючи метод спостереження за дітьми, ми отримали такі результати: більшість дітей (55,0%) зазнавали труднощів у спілкуванні з незнайомою людиною, були здебільшого не налаштовані на детальні відповіді, схвилювані та налякані. Діти здебільшого гралися у невеличких групах, інколи намагаючись усамітнитися або обрати місце ігор ближче до батьків-вихователів, щоб отримати відчуття безпеки, затишку, турботи, а в деяких випадках задля вирішення спірних ситуацій. Серед вихованців дитячих сімейних будинків є діти (15,8%), які не зазнавали значних труднощів у спілкуванні на тему милосердя, любові, вони були досить відкриті та доброзичливі.

На першому етапі нами було проведено анкетування батьків-вихователів, яке допомогло виявити у них рейтинг бажаних моральних чеснот у дітей, який містить: любов до людей (30,2), чесність (28,1%), доброта (27,8%), співчуття (27,2%), готовність і вміння допомагати (18,2%), довіра (17,2%), справедливість (16,2), чуйність (15,5%), працелюбність (14,6%), відвертість (9,2%), порядність (9,1%), почуття власної гідності (8,2%).

Аналіз наведених даних свідчить, що серед чеснот, у вихованні яких батьки-вихователі вбачають найгострішу потребу, милосердя не було названо. Але на запитання: “Чи потрібно виховувати милосердя у дітей, урахувавши жорсткі умови сучасного життя?” 95,8% батьків відповіли, що потрібно, тому що “милосердя забезпечує нормальну соціальну орієнтацію, дає можливість позитивно впливати та змінювати негатив у навколишньому світі” (О. Донська); “необхідно виховувати милосердя, щоб змінити відносини в родині, суспільстві, місті, країні та в усьому світі” (Л. Хуторна).

Визначаючи причини жорстокої, антигуманної поведінки дітей-вихованців ДБСТ, 85,5% батьків-вихователів вважають головною причиною асоціальність біологічної родини, з якої дитину було вилучено, 57,2% – духовну кризу в сучасному суспільстві, 43,2% – тривале перебування дітей в умовах “вулиці” і відповідно сформовану поведінку, яка дозволяла виживати в тих умовах, 29,4% – спадковість, 29,2% – вплив телебачення, 28,8% – відповідь на жорстоке ставлення до себе з

боку оточуючих, 28,5% – неприйняття їх суспільством, відмова від них біологічних батьків.

Батьки-вихователі так визначали для себе сутність поняття “милосердя”: “уміння бачити потребу (біль, проблему) іншої людини; готовність допомогти, виявити доброзичливість, співчуття, не очікуючи схвалення оточуючих” (Л. Діцул); “милосердя – це життя задля інших” (Ж. Юрченко); “милосердя – це допомога близьким, тим, хто потребує уваги, співчуття” (В. Гаврилюк); “милосердя – це співчуття іншим” (М. Гедз); “милосердя визначено у Біблії: “Будьте милосерді, як наш Господь!” (О. Донська).

На запитання: “Чим відрізняється процес виховання моральних чеснот у дітей молодшого, середнього та старшого шкільного віку?” батьки-вихователі дали такі відповіді: “Чим дитина доросліша, тим “багатший” її негативний досвід. До молодшого легше “достукатися”, він менш “проблемний”, швидше й легше йде на контакт, тому швидше вибудовується “піраміда довіри”. Дитина старшого віку частіше є маніпулятором. Безсумнівно, зі старшою дитиною більше роботи, не завжди є позитивний результат” (Л. Діцул). Інші відповіді розподілилися так: 50,5% батьків-вихователів вважають, що методика виховання різна; 45,2% – різний рівень розвитку, а тому й сприйняття різне; 33,2% вважають, що виховання залежить від умов, в яких перебувала дитина до цього; 17,5% – від характеру.

На запитання: “Чи можливо змінити або сформулювати уявлення дітей щодо пріоритетності милосердних вчинків?” 45,5% батьків відповідають, що можливо завдяки любові і терпінню; 35,4% батьків зазначають, що це можливо за певних умов; 19,1% батьків зазначають, що це дуже складно.

Майже всі батьки (90,5%) вважають, що власний приклад найбільше сприяє вихованню милосердя у дітей, також були названі приклади з життя Ісуса Христа, читання біблійної літератури – 10,7%.

Серед ускладнень, яких зазнають батьки у процесі виховання милосердя, були вказані такі: егоїзм, жадібність, жорстокість і байдужість у дітей – 40,8%; важко пояснити, чому в такому жорстокому суспільстві потрібно рости небайдужою та співчутливою людиною – 25,2%; діти вже встигли “ковтнути” дорослого життя, серця їх уже згрубіли – 25,1%; усі чекають на негайну віддачу за добрий вчинок – 8,9%. Наведемо одну з відповідей: “З приходом нової дитини у сім’ю усі члени сім’ї знову повертаються до того, з чого починали... Знову потрібен час задля пояснення та виявлення неприйнятної для родини поведінки” (Л. Діцул).

Усі батьки погодилися з тим, що існує потреба в додатковій літературі, присвяченій питанню виховання милосердя. Серед відомої літератури з виховання вищезазваної проблеми в першу чергу батьки посилаються на Біблію – 75,8%, дитячі казки – 25,1%.

Отже, анкетування батьків-вихователів довело, що питання виховання милосердя для них важливе, вони визнають право на його існування й

обґрунтовують необхідність вирішення цього питання. Милосердя вважають однією з головних моральних чеснот, але у визначенні зводять його сутність лише до допомоги іншим людям. У вихованні милосердя спираються тільки на власний приклад та на ознайомлення з біблійною літературою. Усе це свідчить про недостатність педагогічних знань батьків-вихователів з питань методики виховання досліджуваного поняття, необхідність методичної допомоги щодо сприяння процесу виховання милосердя у дітей-вихованців дитячих будинків сімейного типу.

У процесі констатувального етапу дослідження було застосовано метод моделювання педагогічних ситуацій, який було розроблено для всіх вікових груп.

Розглянемо, наприклад, як проводилася робота щодо обговорення проблемної ситуації з дітьми 6 – 7 років.

1. На новорічному святі всі діти одягнуті в гарні карнавальні костюми: лицарів, снігурок, мальвін і гномів. Сподіваючись отримати приз за найкращий костюм, один маленький хлопчик сидить сумний, понурений, у кутку, тому що чудового святкового костюма у нього немає (мама не мала змоги його придбати чи пошити). Як би ви повели себе, опинившись на цьому святі?

Експериментатор: “Діти, уявіть себе присутніми на цьому святі. Костюм якого казкового героя ви б обрали?”

Тімоша М.: “Я би хотів бути Людиною-Павуком”.

Тетянка Я.: “Я би хотіла бути Феєю”.

Ліза К.: “А я Жар-Птицею”.

Вова Д.: “Я хотів би бути Чарівником і чаклувати”.

Експериментатор: “А як би ви почувалися, якби на цьому святі ви би опинилися без своїх чудових костюмів?”

Тімоша М.: “Я би не пішов без костюма”.

Ліза К.: “Я би заплакала і пішла”.

Вова Д.: “Я би собі начаклував костюм і був би в костюмі”.

Експериментатор: “Як, на вашу думку, почуватися дівчинка на цьому святі?”

Тетянка Я.: “Вона хоче піти геть”.

Ліза К.: “Вона хоче плакати, а не може”.

Вова Д.: “Не знаю як”.

Тімоша М.: “Їй соромно”.

Експериментатор: “А чи було б вам веселіше, якщо б усі діти на святі раділи та посміхалися?”. Усі відповіді: “Так, було б!”.

Експериментатор: “А що можна зробити, щоб це свято і для неї стало веселим і радісним?”.

Ліза К.: “Можна підійти до неї і познайомитися”.

Вова Д.: “Я може начаклував би костюма, якщо б захотів”.

Тетянка Я.: “Я могла б дати їй свою корону і посиділа б з нею”.

Тімоша М.: “Можна її позвати до всіх в коло і танцювати разом”.

Обговорення цієї ситуації з дітьми 6 – 7 років з інших ДБСТ довело, що діти не завжди вміють помітити і – то хто?” (5,0%), “це все тоді життя скалічить усім” (15,2%), “нехай трохи поживе у родині, а у 18 років все одно їй потрібно буде йти” (20,5%), “якщо всі будуть допомагати батькам, то буде не так важко, як здається” (29,6%), “я не хочу взагалі більше нікого – ні хворих ні здорових” (12,4%), “це ж беруть батьки – їм за це платять гроші. Мене це не стосується” (9,3%), “думаю, що знаходив би час для того, щоб допомогти батькам” (8,0%).

Отже, у багатьох з підлітків немає бажання жертвувати своїм часом, моральними і фізичними зусиллями заради іншого, немає розуміння того, що їх власне життя на цьому етапі налагодилось саме завдяки тому милосердю, яке виявили стосовно них чужі люди. Тривале перебування у “нелюдських” умовах існування не сприяло розвитку емоційної чуйності, чужості й жалю до оточуючих. Серед відповідей підлітків були й зовсім протилежні – інші діти розуміли, що саме така “людська увага” і співчуття є найголовнішим та найпотрібнішим у сучасному жорстокому житті, вони були готові надати дієву допомогу, яку потребувала зовсім незнайома для них людина.

Використовуючи методику аналізу дитячих малюнків, дітям було запропоновано відтворити свої відчуття і думки щодо таких слів, як “милосердя”, “любов”, “доброта”, використовуючи кольорові фарби та олівці.

Дітям вікової групи 6–7 років це завдання вдалося найважчим – їхня “небагата” уява не давала їм змоги виконати це завдання вдало, 37,8% дітей не змогли взагалі намалювати щось на задану тему, тому малювали будь-що за бажанням. Інші діти намагалися намалювати щось подібне до сонечка, квітки, пташки, зафіксувати для себе емоційний стан розгубленості та суму у своїх однолітків (36,8%), не всі вміють поставити себе на місце іншого, зрозуміти для себе його думки та стан, у кому він знаходиться (40,2%). Деякі діти намагаються виявити підтримку і розуміння (23,5%), але багато дітей не мають уявлення, як це можна зробити і взагалі не розуміють, що це потрібно робити, що підтверджує обмежені уявлення про можливі форми проявів милосердя й особистої турботи про товаришів, а також недостатній рівень сформованості емоційно-ціннісного ставлення до однолітків.

Дітям-підліткам 13–15 років пропонувалося поміркувати над своїми діями в ситуації, коли б батьки-вихователі планували взяти до вже досить великої родини нову дівчинку, яка була б інвалідом і потребувала постійної уваги і допомоги.

Дітям було поставлено запитання: “Яким би було твоє ставлення до цієї ситуації?”. Відповіді дітей різнилися за своєю полярністю: “Якщо не ми її візьмемо, використовуючи здебільшого “теплу” кольорову гамму – жовтий, помаранчевий, червоний, що свідчить про те, що милосердя асоціюється в них з чимось лагідним, теплим, приємним. Деякі діти 18,2% не потребували кольорових фарб у своїх малюнках, обходячись сірими і чорними кольорами, що свідчить про неприйняття або нерозуміння сутності цієї

чесноти. Малюнки дітей 8–9 років теж не відрізнялися великою різноманітністю і використанням багатого кольорової палітри, будучи здебільшого негнучкими, стереотипними фігурами, які можуть бути свідченням емоційної незрілості або можуть бути пов'язані із напруженим внутрішнім станом чи атмосферою навколо.

Дітям 10–12 та 13–15 років удавалося інколи намалювати малюнки, зміст яких міг би інтерпретуватися як такий, що дійсно має відношення до милосердя: долоні, які зіграють пташку; велике серце; жінка, яка посміхається; кольорові узорі, що випромінюють сонячні промені; голуби, але здебільшого діти малювали примітивні малюнки, в яких було складно простежити логічні зв'язки із милосердям, що, на думку Є.І. Ігнат'єва [2, 127], може свідчити про “неповноту розуміння та пізнання того, що намагаються намалювати”. Аналіз творчих робіт дітей довів, що невеликій кількості дітей (18,2%) певною мірою зрозуміло зміст феномена “милосердя”, способи виявлення цієї чесноти. Переважній більшості дітей унаслідок різних причин, як-то: примітивна уява, недостатньо розвинутий внутрішній світ емоцій та почуттів, а здебільшого – відсутність розуміння, неповнота знань щодо досліджуваного поняття – не вдалося відобразити на папері своє розуміння поняття “милосердя”.

З метою виявлення знань щодо сутності милосердя нами було проведено анкетування дітей, де питання були сформульовані відповідно до умовних вікових груп. Проаналізуємо діагностичну роботу за цією методикою на прикладі анкетування дітей 8–9 років, яким ми задали запитання: “Які риси характеру людини є головними?”. У результаті отримали такі відповіді: доброта – 36,5% дітей, сміливість – 15,5%, увічливість – 4,9%, культурність – 4,8%, правдивість – 4,7%, ласкавість – 4,5%, веселість – 3,2%, більше 25,9% не відповіли на це питання. Далі ми поцікавилися: “З якими людьми їм важко спілкуватися?”. Отримані відповіді були такими: 81,2% – зі злими, які б'ються, кусаються та ображають, 3,3% – із жадібними, 3,2% – із боягузами, 3,3% – із брехунами; 9,0% не дали відповіді. Також вихованцям було задано запитання: “Яку людину можна назвати милосердною?”. 45,0% дітей не знали відповіді на це питання, інші (35%) відповіли, що це така людина, яка допомагає іншим. Наведамо деякі відповіді: “Милосердна людина – це така, яка не відмовляє в допомозі нікому, навіть поганим, тому що вона не може по-іншому” (Алла Х.); “Це така, яка всіх смішить, щоб вони не плакали, або з ними плаче” (Рікардо Б.); “Дуже-дуже-дуже хороша” (Сашко А.); 15,5% дітей пояснили, що милосердна людина це така, яка слухається Бога і дуже його любить. На запитання: “Чи потрібно бути завжди доброю і співчутливою людиною?” майже всі відповіли: “Так, потрібно”, але на запитання: “Чому саме?” відповіді змогли лише близько 30,5%. Серед цих відповідей були такі: “Якщо діяти зле, то іншим буде боляче та неприємно на душі”; “Щоб усі з тобою дружили”; “Щоб змінити інших на краще”; “Щоб потім і мені допомогли, якщо це мені буде потрібно”. На запитання: “Як ти зможеш заспокоїти або втішити

друга, якщо йому погано?” було отримано такі відповіді: “не знаю” – 43,2%; “віддам іграшку” – 22,4%; “пограюся з ним” – 9,4%; “посиджу з ним” – 5,5%; “заспіваю пісеньку” – 4,5%; запитаю: “Чого він плаче?” – 15%. Останнім було запитання: “Чи всім потрібно співчувати та допомагати?”. У результаті було отримано такі відповіді: “не знаю” – 15,6%, “так” – 36,8%; “ні, не всім (злим, поганим не потрібно)” – 40,1%; промовчали – 7,5%.

Аналізуючи відповіді дітей 8–9 років, ми дійшли висновку, що більшість з них розуміють, що потрібно намагатися бути доброю людиною, але як і 6–7-річні діти, чіткого розуміння того, що таке доброта і які вчинки характеризують добру людину вони здебільшого не мають.

Уявлення про милосердя в дітей цієї вікової групи досить поверхові, не підкріплені внутрішніми переконаннями і практичним досвідом – їм мало знайомі засоби проявів милосердя стосовно тих, хто потребує співчуття і розуміння. З відповідей дітей помітно, що завдяки виховній роботі батьків-вихователів, які здебільшого віруючі люди, дітям було відомо про милосердя як чесноту, притаманну людині Божій, яка намагається жити згідно з Божими законами.

З метою корекції та уточнення експериментальних даних було проведено індивідуальну бесіду з кожною дитиною. Нас цікавили, насамперед, питання: “Чи вірить дитина в те, що вона сама здатна змінити на краще своє життя і життя свого оточення, якщо буде виявляти більше розуміння, співчуття, жалю та милосердя?”, “Чи вважає дитина сама себе людиною милосердною і що вона готова зробити або змінити в собі, щоб виховати цю чесноту?”. Бесіда за такою тематикою виявилася складною для переважної більшості дітей: 32,8% з них чи не вперше взагалі замислювалися над такими питаннями і не могли вирішити, чи притаманна їм така риса характеру, як милосердя і що вони можуть зробити, щоб виховати її в собі; 24,2% дітей дійшли певних висновків саме під час такої бесіди, з'ясувавши для себе, що вони готові та здатні бути уважнішими та терплячішими до своїх близьких. Діти 13–15 років, які були відверто налаштовані на бесіду, задавали низку питань, пов'язаних з їхнім баченням і розумінням пріоритету милосердя в сучасному житті, відповідей на які вони не знаходили в реаліях сьогодення. Розмова у формі діалогу-диспуту з підлітками допомогла виявити резерви і додаткові можливості у вихованні милосердя, рівень усвідомлення і стійкості моральних проявів, а також вирішити, на які саме методичні засоби потрібно спиратися у виховній роботі з цією віковою категорією.

Проведення констатувального етапу дослідження дозволило виявити групи учнів залежно від рівня сформованості милосердя у вихованців дитячих будинків сімейного типу.

До першого (індиферентного) рівня проявів досліджуваного поняття було віднесено дітей, які зовсім не мали знань та уявлень про милосердя і почуття, які становлять його основу. Основу ж емоційної чутливості таких дітей, зазвичай, становить

орієнтація на власні переживання, відсутність навіть короткочасного емоційного відгуку на біль і горе іншої людини, постійна відсутність бажання залучитися до акцій милосердя.

До другого (обмеженого) рівня проявів милосердя було віднесено тих, які мали дуже обмежений обсяг знань та уявлень про милосердя та споріднені поняття – співчуття, жаль. Під час створення ситуативних умов для проявів милосердних почуттів вони здатні виявити короткочасний емоційний відгук, епізодично та вибірково приєднатися до милосердних вчинків. Зазвичай виправдовували себе та свої вчинки, оцінюючи себе достатньо позитивно.

До третього (часткового) рівня проявів милосердя віднесено дітей, які мали деякий запас знань щодо змісту поняття “милосердя”; маючи перед собою взірць чуйного ставлення до оточуючих, під час нагадування форм і проявів милосердя вони вибірково виявляли його, але здебільшого стосовно близьких людей, а стосовно інших – залежно від свого настрою або виконуючи прохання авторитетного дорослого, уважаючи, що на співчуття і допомогу заслуговують лише зовнішньо привабливі люди, які потрапили в біду.

До четвертого (достатнього) рівня проявів милосердя було віднесено дітей з достатньою інформованістю щодо змісту феномена “милосердя”, споріднених йому понять жалю, співчуття та ін., які виявляли готовність надати емоційну та дієву безкорисливу допомогу “близьким” та “далеким” людям без додаткового нагадування та підказки. Вони здатні були усвідомити як свої власні відчуття, так і зрозуміти і відчувати емоційний стан іншої людини, здатні відмовитися від значущої для них ролі, привабливої іграшки, смачної їжі та інших приємних речей заради втіхи ображеного, а також визнавали, що співчуття заслуговує і потребує не лише правий, але й винний.

До п'ятого (свідомого) рівня проявів милосердя було віднесено дітей, які виявляли вищевказані прояви, але вони ще й були здатні пробачити та пожаліти конкретних людей з “того страшного минулого життя”, які безпосередньо або опосередковано стали причиною їх колишніх страждань. Ці прояви мали систематичний, послідовний і свідомий характер, немилосердні вчинки та думки практично не спостерігалися.

Отже, результати констатувального етапу дослідження свідчать про незадовільний стан сформованості милосердя у вихованців дитячих будинків сімейного типу. Визначено, що причинами цього є: контингент вихованців, відсутність цілеспрямованої, систематичної діяльності з виховання милосердя в дітей у ДБСТ, недостатня підготовленість батьків-вихователів.

Аналіз проблеми виховання милосердя у вихованців дитячих будинків сімейного типу свідчить про необхідність обґрунтування та апробацію організаційно-педагогічних умов виховання милосердя у вихованців ДБСТ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бевз Г.М., Пеша І.М. Дитина в прийомній сім'ї: нотатки психолога. – К., 2001.
2. Игнатъев Е. Психология изобразительной деятельности детей. – М., 1961.
3. Станчиц М.А. Этика милосердия. – Минск, 1996.

УДК 378.147

Коваль Т.І.

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ-ЕКОНОМІСТІВ

У статті розглядається проблема впровадження електронного навчання під час професійної підготовки майбутніх менеджерів-економістів. Показано, що електронне навчання доцільно впроваджувати під час самостійної позааудиторної навчально-пізнавальної діяльності майбутніх менеджерів-економістів як для реалізації індивідуального підходу, так і у процесі їх групової навчально-пізнавальної діяльності.

В статье рассматривается проблема внедрения электронного обучения во время профессиональной подготовки будущих менеджеров-экономистов. Показано, что электронное обучение целесообразно внедрять во время самостоятельной внеаудиторной учебно-познавательной деятельности будущих менеджеров-экономистов как для реализации индивидуального подхода, так и в процессе их групповой учебно-познавательной деятельности.

This article deals with the problem of introduction of electronic learning during professional preparation of future managers-economists. It is shown that it electronic learning is efficient during independent individual work of future managers-economists both for realization of individual approach and for their group educational-cognitive activity.

Головною метою інформатизації вищої освіти є підготовка майбутніх фахівців до професійної діяльності в інформаційному суспільстві, підвищення якості, доступності й ефективності освіти в умовах упровадження у вищих навчальних закладах принципів Болонської декларації.

Розвиток технічних засобів телекомунікацій та зв'язку, поява мультимедійних комп'ютерів і розробка програмних додатків до них створили об'єктивні передумови для розвитку дистанційного навчання – форми навчання, у процесі якої одержання освітніх послуг здійснюється на відстані без відвідування вищих навчальних закладів з використанням засобів інформаційних технологій. Але відразу після його появи експертами була відзначена низька якісна складова такого навчання, оскільки практично був відсутній діалог “викладач – студент” й основним носієм знання у процесі такого навчання залишалась книга (підручник, посібник тощо) [10, 5].

Як відомо, одним з елементів організації дистанційного навчання є віртуальне навчальне